

SOSYAL BİLGİLER MOZAIĞI

20. YÜZYIL BAŞLARINDA AVRUPA VE OSMANLI DEVLETİ

MURAT CİVAN

1.

Osmanlı Devleti'nde iç karışıklıkların olduğu, savaşların devam ettiği yirminci yüzyılda sosyal hayatta da önemli hareketlilikler yaşandı. Osmanlı Devleti'nin kaybettiği topraklardan gelenler Anadolu'ya iskân edilmeye başlandı. Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve yükselme dönemlerinde fethedilen topraklara yerleştirilen Türkler, akın akın Anadolu'ya gelmeye başladılar. Özellikle azınlıkların devlet kurmak için başlattıkları isyanlar denetlenemez hâle geldi. Kaybedilen topraklardan gelenler ve köylerden kentlere göç edenlerle beraber şehirlerdeki nüfus hızla arttı. Yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde özellikle İstanbul, İzmir, Edirne, Bursa ve Selânik gibi kentlerde nüfus hızla artmaya başladı. Osmanlı Devleti, ortaya çıkan bu göç dalgaları, savaşlar ve gün geçtikçe zayıflayan ekonomik gücü nedeniyle şehirlerde artan nüfusun gereksinimlerine cevap veremez hâle geldi. Toplumun büyük bir bölümü işsizlik ve ekonomik sorunlar nedeniyle hayatlarını sürdüremez duruma geldi. Bu sebeplerin ortaya çıkardığı sorunlar ve büyük yerleşim merkezlerinde zaman zaman meydana gelen, asayiş bozan eylemler huzur ve güven ortamının bozulmasına neden oldu. Yoğun nüfus artışına paralel olarak teknolojinin günlük yaşantıda kullanımı kentlerdeki yaşam standartlarını da değiştiriyordu. Elektrik, tramvay, telefon, otomobil ve telgraf, insanların hayatlarına girmeye başladı.

Parçadaki bilgilere bakılarak Osmanlı Devleti'nin 20. yy'daki sosyal durumuyla ilgili aşağıdaki sorulardan hangisinin cevabına ulaşamaz?

- A) Osmanlı Devleti'nin nüfusunun hızla artmasının nedeni nedir?
- B) Osmanlı toplum hayatı teknolojiye meydana gelen değişimlerden etkilenmiş midir?
- C) Osmanlı Devleti hızla artan şehir nüfusunu kontrol altına alabilmek için hangi çözüm yollarını üretmiştir?
- D) Osmanlı toplum hayatında asayiş bozan olayların meydana gelmesinde etkili olan ana nedenler nelerdir?

2.

Azınlık isyanları devam ederken XIX. yüzyılın ortalarına doğru Osmanlı Devleti'nde aydın bir grup kendini göstermeye başladı. Fransız İhtilali ile dünyada yayılmaya başlayan hürriyet, eşitlik, adalet gibi fikirlerden etkilenen ve Jön Türkler olarak bilinen bu grup, azınlık isyanlarını önlemek için farklı bir fikir ortaya koydu. Jön Türklere göre azınlıkların isyan etmesinin temel nedeni, padişahın ülkeyi tek başına yönetmesiydi. Onlara göre azınlık isyanlarının önlenmesi için Avrupa'da olduğu gibi bir anayasa hazırlanmalı, meclis açılmalı, bu mecliste azınlıklara da temsil hakkı verilmeli ve padişah ülkeyi bu meclisle birlikte yönetmeliydi.

Parçadaki bilgilere göre Jön Türklerin ülkedeki karışıklıklara karşı bulduğu önlemle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Ülkedeki azınlıklara bağımsızlıklarının verilmesi gerektiğini savunmuşlardır.
- B) Yönetimsel alanda yapılacak değişikliklerle karışıklıkların önlenileceğini savunmuşlardır.
- C) Dış yardım almadan ülkenin içindeki sıkıntıların bitmeyeceğini savunmuşlardır.
- D) Ülkede despot bir yönetime geçilerek karışıklıkların önleneceğini savunmuşlardır.

3. Osmanlı Devleti, XVII. yüzyılın başlarından itibaren ciddi sorunlarla karşılaşarak güç kaybetmeye başlamıştır. Osmanlı Devleti'nin güç kaybetmesine neden olan gelişmeler aşağıda verilmiştir.

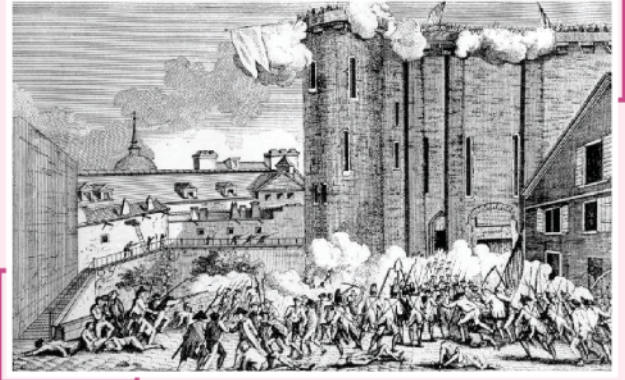

Buna göre Osmanlı Devleti'nin güç kaybetmesine neden olan gelişmelerle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Avrupalı devletlerin yeni ticaret yolları bulma çabaları Osmanlı Devleti'ni ekonomik açıdan olumsuz etkilemiştir.
- B) Milliyetçilik akımının etkisiyle Osmanlı sınırları içerisinde yaşayan farklı milletler Osmanlı'dan ayrılmak istemişlerdir.
- C) Osmanlı Devleti'nin Avrupalı devletlere verdiği paraları geri alması ekonomisinin rahat bir nefes almasını sağlamıştır.
- D) Sanayileşen devletler ürettikleri ürünleri kapitülasyonlar sayesinde Osmanlı ülkesine kolaylıkla ihraç ettiler. Osmanlı toprakları uluslararası ortak pazara dönüştü.

4.

XVIII. yüzyıl, Avrupa'da bütün gözlerin doğanın ve insanın taşıdığı sırlara çevrildiği bir merak çağıdır. Bu dönemde hemen her sınıftan insan, ortaya konan bilimsel sonuçları büyük bir hayranlıkla takip ediyordu. Halka açık dersler ve sergiler bilim zevkini toplumsal tabana yayıyordu. Eleştirel düşünce ve akıl, bilimsel sorunlar yanında siyasal ve sosyal tüm kurumlara uygulanmaya ve kilisenin otoritesini sarsmaya başladı. Aydınlanmacı düşünürlerin çabaları halkın bilinçlenmesini sağladı, mutluluk ve özgürlük isteklerini artırdı. Yaşanan süreç Avrupa'da ihtilallerin çıkmasına, toplumsal ve siyasal yapıda demokratik gelişmelere zemin hazırladı. Fransız İhtilali, XVIII. yüzyılda Avrupa'da yaşanan bu gelişmelerin önemli bir sonucu olarak ortaya çıktı. Fransa'da asillerin etkin olduğu, eşitsizliğe ve ayrıcalıklara dayanan bir düzen vardı. Burjuvazi, halk kitlelerini ve köylüleri de yanına alarak bu düzeni değiştirmek istemiştir. Filozof ve aydınların düşünceleri de Fransız İhtilali'ne zemin hazırlamıştır.

Bu bilgilere göre Fransız İhtilali öncesinde ve sonrasında ortaya çıkan etkilerle ilgili olarak,

- I. Gerçekleşen bilimsel çalışmaları halk dikkatle takip etmiştir.
- II. Avrupa'da toplumsal hayatta kargaşaların yaşanmasına neden olmuştur.
- III. Ortaya çıkmasında toplum içerisindeki sınıfsal ayrıcalıkların etkisi olmuştur.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I. B) I ve II. C) II ve III. D) I, II ve III.

5.

Fransız İhtilali'nin getirdiği milliyetçilik akımı Osmanlı Devleti gibi diğer çok uluslu devletleri de etkilemiştir. Avrupalı devletler kendi ülkelerinde bulunan etnik unsurların ayrılıkçı hareketlerine karşı sert önlemler alırken Osmanlı Devleti'nde meydana gelen milliyetçi hareketlere ise açıkça destek verdikleri gibi onların hamiliğini de üstlenmişlerdir.

Bu bilgilere göre;

- I. Milliyetçilik akımından birçok devlet etkilenmiştir.
- II. Avrupalı devletler Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü savunmuşlardır.
- III. Avrupalı devletler Osmanlı Devleti'nde çıkan isyanlara karşı çifte standart uygulamışlardır.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız III B) I ve II
C) I ve III D) II ve III

6.

Azınlık isyanlarının devam ettiği dönemde Osmanlı aydınları arasında Jön Türkler adıyla bilinen bir grup, isyanları önlemek amacıyla farklı bir fikir ortaya koydu. Onlara göre Avrupa'daki gibi bir anayasa hazırlanmalı, meclis açılmalı ve bu mecliste azınlıklara da yer verilmeliydi. Bu fikir uygulamaya konuldu. Osmanlıda ilk defa seçimler yapılarak Mebusan Meclisi adıyla bir meclis açıldı. Mecliste 69 Müslüman, 49 da gayrimüslim vekil yer aldı. Ancak ülke yönetimine katılmaları azınlıkları isyan etmekten alıkoymadı. Padişah zararlı faaliyetlere sebep olması nedeniyle meclisi kapattı.

Bu metne göre Osmanlı Devleti'nin parçalanmasını önlemek amacıyla ortaya atılan fikir akımı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Batıcılık B) Osmanlıcılık
C) Milliyetçilik D) Türkçülük

7. Sanayisini yeni tekniklerle güçlendirip çağa uygun hâle getiremeyen ve Avrupa ile rekabet edemeyen Osmanlı Devleti'nde yerli sanayi gelişemedi. Osmanlı Devleti kalabalık nüfusu, yer altı ve yer üstü kaynaklarıyla Avrupalı devletler için iyi bir ham madde ve malların satılabilirdiği bir yer olarak görüldü. Kapitülasyonlar nedeniyle pazarlarını Avrupa mallarına karşı koruyamadı. Zamanla Osmanlı Devleti, Batılı devletlerden borç almak zorunda kaldı.

Verilen bilgilere bakılarak Osmanlı Devleti'nin durumuyla ilgili,

- I. Ekonomik olarak Avrupa ülkeleriyle rekabet edememiştir.
- II. Avrupalı devletlerin açık pazarı hâline gelmiştir.
- III. Uygulanan ticari ayrıcalıklar ülke ekonomisini dar boğaza sürüklemiştir.

yargılarından hangileri söylenebilir?

- A) Yalnız I.
- B) I ve II.
- C) II ve III.
- D) I, II ve III.

8. XIX. yüzyılın sonlarında ve XX. yüzyılın başlarında yabancı devletler, Osmanlı ülkesindeki azınlıkların devlet otoritesine karşı isyan etmesine ve iç barışın bozulmasına neden oldu. Bu duruma son vermek isteyen Osmanlı aydınları tarafından önce Osmanlıcılık, ardından İslamcılık, Turancılık, Türkçülük ve Batıcılık gibi fikir akımları ortaya atıldı.

Verilen bilgilere bakılarak,

- I. Osmanlı topraklarında karışıklıkların çıkması üzerinde yabancı devletlerin parmağı olmuştur.
- II. Osmanlı aydınları ülke içinde çıkan karışıklıkları önlemek için çareler aramışlardır.
- III. Osmanlı Devleti'nde dış güçlerin etkisiyle merkezi otoritede bozulmalar yaşanmıştır.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I.
- B) I ve II.
- C) II ve III.
- D) I, II ve III.

9. Fransız İhtilali, Fransa'da mutlak monarşinin yıkılarak yerine cumhuriyetin kurulmasıdır. 1789 yılında gerçekleşen Fransız İhtilali'yle eşitlik, özgürlük, adalet, milliyetçilik gibi fikir akımları yayılmıştır. Milliyetçilik ilkesi hızlı bir şekilde yayılarak çok uluslu devletlerin yıkılmasında etkili olmuştur. Osmanlı Devleti de çok uluslu bir yapıda olduğu için bu durumdan olumsuz etkilendi.

Verilen bilgilere bakılarak,

- I. Osmanlı Devleti milliyetçilik akımının etkisinde kalmıştır.
- II. Fransız ihtilali yaydığı düşüncelerle başka ülkeleri etkilemiştir.
- III. Fransız İhtilali Fransa'da yönetim değişikliğine neden olmuştur.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I.
- B) I ve II.
- C) II ve III.
- D) I, II ve III.

10. Avrupalı devletler zamanla bilimsel bilgiyi teknolojiye aktararak buhar gücüyle çalışan gemiler icat ettiler ve dokuma fabrikaları kurdular. Böylece Sanayi İnkılabı doğdu. Küçük üretim atölyelerinin yerini büyük fabrikalar, insan gücünün yerini ise makine gücü aldı. Makineler sayesinde üretim hızla arttı. Artan üretimle birlikte ham madde ve pazar ihtiyacı da arttı. Avrupalı devletler ihtiyaç duydukları ham maddeyi henüz sanayileşmemiş ülkelerden karşılayıp ürettikleri ürünleri de aynı ülkelerde pazarladılar. Böylece sömürgecilik doğdu ve kısa sürede gelişti. Osmanlı Devleti sanayileşmenin gerisinde kaldığı için sanayileşen devletler Osmanlı topraklarına göz dikti ve bu durum hem Osmanlı'nın sanayileşen devletlerin açık pazarı hâline gelmesine hem de toprak kaybetmesine neden oldu.

Parçada verilen bilgilere bakılarak Sanayi İnkılabı'nın Osmanlı Devleti'ne etkileriyle ilgili,

- I. Sınır daralması yaşamıştır.
- II. Ticari hayatta yabancıların etkileri artmıştır.
- III. Seri üretime geçerek ekonomik kazançlar elde etmiştir.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I.
- B) I ve II.
- C) II ve III.
- D) I, II ve III.

11. Osmanlı Devleti 20. yüzyıl başlarında,
- Balkanlardaki toprakların büyük kısmını kaybetmiştir.
 - Balkan devletleriyle yaptığı savaşlarda başarısız olmuştur.
 - Kuzey Afrika'daki son toprak parçasını korumak için gerekli desteği sağlayamamıştır.
 - Aynı anda farklı cephelerde savaşacak gücü kalmamıştır.

Verilen bilgilere göre Osmanlı Devleti'nin durumuyla ilgili olarak,

- I. Ekonomik açıdan dışa bağımlı hâle gelmiştir.
- II. Sınır daralmaları yaşamıştır.
- III. Askerî üstünlüğünü kaybetmiştir.

yargılarından hangileri söylenebilir?

- A) Yalnız I.
- B) I ve II.
- C) II ve III.
- D) I, II ve III.

12. 1804'te Sırbistan'da bir isyan başladı. İsyanın sebebi Fransa'dan yayılan özgürlükçü fikirlerdi. Kısa süre sonra Bosna ve Hersek bölgelerindeki Slavlarda isyana katıldılar. İsyanı bazı Avrupalı devletlerde destekliyorlardı. İsyanı bastırmak için bölgeye yollanan Osmanlı ordusu isyancılar karşısında mağlup oldu. 1815 yılına kadar süren isyan Osmanlı yönetiminin Sırlara geniş haklar vermesine neden oldu.

Bu metinden aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Azınlık isyanlarının başlaması milliyetçilik fikrinin ortaya çıkmasına bağlıdır.
- B) Sırlara verilen geniş haklar azınlık isyanlarının sona ermesini sağlamıştır.
- C) Sırp isyanı bölgedeki diğer azınlıkları da etkilemiştir.
- D) Osmanlı Devleti azınlık isyanlarını durdurmakta zorlanmaktadır.

13. Fransız İhtilali Osmanlı Devleti'ni milliyetçilik fikrinin ortaya çıkması ile etkiledi. Devletin içindeki azınlıklar bu akımdan etkilenecek kendi devletlerini kurabilmek için Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklanmaya başladılar. İlk isyan eden azınlıklar Sırlar ve Yunanlar oldu. Sırlar, özerklik (yarı bağımsızlık) Yunanlar ise bağımsızlıklarını kazandılar.

Verilen bilgilere göre Fransız İhtilali'nin Osmanlı Devleti'ne etkisiyle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Devletin sınırlarının genişlemesine neden olmuştur.
- B) Azınlıkların ülke dışına göç ettirilmesine neden olmuştur.
- C) Farklı milletlerin ayrılıkçı hareketlerine sebep olmuştur.
- D) Ülkede birlik ve beraberliği güçlendirmiştir.

14. I. Balkan Savaşı'nda Mustafa Kemal Çanakkale Boğazı'nın korunması için kurulan orduya atandı. Bu görevi sırasında bölgeyi çok iyi öğrendi. İleride Çanakkale Savaşı'ndaki başarılarında bölgeyi tanınmasının büyük etkisi oldu.

Buna göre Mustafa Kemal'in Çanakkale Savaşları'nda başarılı olması aşağıdakilerden hangisiyle açıklanabilir?

- A) Okulda aldığı eğitimlerin iyi olmasıyla
- B) Üstlendiği görevlerdeki tecrübesiyle
- C) Görev yaptığı arkadaşlarının fikirleriyle
- D) Düşmanın cephane yönünden yoksun olmasıyla

15. Mustafa Kemal, 31 Mart Olayından sonra subayların siyasete karışmasının tehlikelerini fark etmişti. Subaylar arasında yayılan partililik düşüncesi orduda düzen ve disiplinin bozulmasına neden olmuştu. Mustafa Kemal bu durumun gelecekte, vatanın geleceği için tehlikeli sonuçlar ortaya çıkabileceğini belirtmişti. Bu nedenle ordunun siyasetten uzak durması gerektiği yönündeki düşüncelerini arkadaşlarıyla paylaşmıştı. Nitekim Balkan Savaşları sırasında Mustafa Kemal'in öngörülleri gerçekleşmiş ve ordumuz büyük bir felaketle karşılaşmıştır.

Bu bilgiler dikkate alındığında;

- I. Mustafa Kemal görüşlerini cesaretle ortaya koymuştur.
- II. Askerin siyasete karışması, ordu içinde aksamlara neden olmuştur.
- III. Mustafa Kemal'in haklılığı Balkan Savaşları'nda ortaya çıkmıştır.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) I ve II B) I ve III
C) II ve III D) I, II ve III

16. Sanayileşemeyen ve ekonomisini düzeltemeyen Osmanlı Devleti, uzun süren ve genellikle yenilgiyle sonuçlanan savaşların giderlerini karşılamakta zorlanmıştır. Bu zorluğu aşmak için Kırım Savaşı sırasında 1854'te İngiltere'den ilk kez dış borç alınmıştır. Zamanla diğer Avrupa devletlerinden de borçlanmaya gidilmiştir. Alınan paralar genellikle savaş giderleri ve altyapı çalışmaları için kullanılmıştır. Osmanlı borçlarını ödeyemez hâle gelmiştir. 1881'de Avrupalı devletlerin temsilcilerinden oluşan Düyun-u Umumiye (Genel Borçlar) İdaresi kurulmuştur. Böylece Osmanlı Devleti'nin düzenli gelir kaynakları denetim altına alınmıştır.

Bu metne göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Avrupalı devletler Düyun-u Umumiye İdaresini kurarak Osmanlı ekonomisini rahatlatmıştır.
B) Osmanlı'nın fabrikalaşamaması ve savaşların uzun sürmesi ekonomiyi olumsuz etkilemiştir.
C) Osmanlı ordusunun ihtiyaçlarını karşılayamadığı için Avrupalı devletlerden borç almıştır.
D) Avrupalı devletler borçlarını tahsil edemediği için Osmanlı kaynaklarına el koymuştur.

17. Osmanlı Devleti'ni içinde bulunduğu durumdan kurtarmak için geliştirilen akımlardan biri olan Türkçülük, Mustafa Kemal tarafından da benimsenmişti. Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'nda ağır bir yenilgi alması Mustafa Kemal'de millet egemenliğine dayanan yeni bir devlet kurma fikrini güçlendirmiştir.

Verilen bilgilere bakılarak aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Mustafa Kemal bulunduğu dönemin şartlarından etkilenecek izleyeceği yolu belirlemiştir.
B) Mustafa Kemal ulusçuluk düşüncesinden vazgeçmiştir.
C) Osmanlı Devleti savaş yıllarından galibiyetle ayrılmıştır.
D) Millet egemenliği zamanla geçerliliğini yitirmiştir.

18. 19. yüzyılda Balkanlarda ortaya çıkan ayrılıkçı fikirler, Osmanlı aydınları arasında yeni arayışlara neden oldu ve bazı fikir akımları ortaya çıktı. Bu akımların ortak amacı, devleti içinde bulunduğu durumdan kurtarmaktı.

Aşağıda verilenlerden hangisi, paragrafta anlatılan akımlar arasında yer almaz?

- A) Türkçülük B) İnkılapçılık
C) İslamcılık D) Osmanlıcılık

19. **Tanzimat Fermanı ile;**

- herkesin can ve mal güvenliği sağlanmış,
- vergiler herkesin gelirin göre alınmış,
- usulsüz vergi alımları cezalandırılmıştır.

Buna göre aşağıda verilen yorumlardan hangisi yapılamaz?

- A) Müslüman olmayanlarda yeni haklar elde etmiştir.
B) Ferman, uygulamaya konulamadan iptal edilmiştir.
C) Kişi hak ve özgürlüklerinde gelişme yaşanmıştır.
D) Ferman içerisinde cezaya dayalı maddelerde yer almıştır.

20. Fransız İhtilali ile birçok fikir ortaya çıkmıştır. Bu fikirlerden biri de milliyetçiliktir. Milliyetçilik fikrinden en çok zarar gören devletlerden biri de Osmanlı Devleti'dir.

Buna göre Osmanlı Devleti'nin milliyetçilik fikrinden durumlarından zarar görmesinde;

- I. mutlak monarşi ile yönetilmesi,
- II. sınırlarının çok geniş olması,
- III. çok uluslu bir yapıya sahip olması,
- IV. dine dayalı kuralların uygulanması

gibi verilenlerden hangisi etkili olmuştur?

- A) I. B) II. C) III. D) IV.

ÖĞRENCİ NO		YANITLAR	
1	0 0 0 0 0 0	1	A B C D
2	1 1 1 1 1 1	2	A B C D
3	2 2 2 2 2 2	3	A B C D
4	3 3 3 3 3 3	4	A B C D
5	4 4 4 4 4 4	5	A B C D
6	5 5 5 5 5 5	6	A B C D
7	6 6 6 6 6 6	7	A B C D
8	7 7 7 7 7 7	8	A B C D
9	8 8 8 8 8 8	9	A B C D
10	9 9 9 9 9 9	10	A B C D
		11	A B C D
		12	A B C D
		13	A B C D
		14	A B C D
		15	A B C D
		16	A B C D
		17	A B C D
		18	A B C D
		19	A B C D
		20	A B C D

